

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

ІНСТИТУТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
Кафедра міжнародних медіакомунікацій та комунікативних технологій

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Заступник директора
з навчальної роботи

«_____» _____ 20__ року

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Теорія прийняття рішень в міжнародних відносинах

для студентів

галузі знань **0302 Міжнародні відносини**

напряму підготовки **6.030204 – Міжнародна інформація**

КИЇВ – 2013

Розробник: к.політ.н., доцент **Панченко Жанна Олегівна**

Протокол від «____» _____ 20__ року №____

Голова науково-методичної ради _____
(підпис)

(_____
(прізвище та ініціали)

«____» _____ 20__ року

© Ж.О.Панченко, 2013 рік
© _____, 201_ рік
© _____, 201_ рік

ВСТУП

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни «Теорія прийняття рішень в міжнародних відносинах» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр» з *напрямку підготовки* – 0302 міжнародні відносини, *напрямку підготовки* 030204 – Міжнародна інформація.

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Теорія прийняття рішень в міжнародних відносинах» є процеси підтримки та прийняття політичних рішень в системі міжнародних відносин.

Міждисциплінарні зв'язки: навчальна дисципліна «Теорія прийняття політичних рішень в міжнародних відносинах» базується на циклі дисциплін фундаментальної, математичної та природничо-наукової підготовки, зокрема «Математичні основи інформаційних технологій», «Прикладні методи дослідження міжнародних відносин», «Інформаційно-аналітична діяльність в міжнародних відносинах».

Курс складається з *двох змістових модулів*. *Перший* присвячено теоретико-методологічним засадам прийняття політичних рішень, загальним принципам теорії прийняття політичних рішень, методам критеріального аналізу систем міжнародних відносин, методам експертних оцінок та голосування в теорії прийняття політичних рішень. *Другий* – прикладним методам та моделям прийняття політичних рішень, методам дерева цілей та аналізу ієрархій, методам теорії ігор, методам мережевого аналізу при прийнятті політичних рішень в міжнародних відносинах.

1. Мета і завдання навчальної дисципліни

1.1. **Мета дисципліни** «Теорія прийняття політичних рішень в міжнародних відносинах» - ознайомити студентів з особливостями процесу прийняття політичних рішень, з концептуальними моделями та емпіричними методами прийняття політичних рішень в міжнародних відносинах.

1.2. **Основні цілі та завдання дисципліни** «Теорія прийняття політичних рішень в міжнародних відносинах» надати студентам **знання про:**

- теоретико-методологічні засади прийняття рішень в міжнародних відносинах;
- основні категорії теорії прийняття рішень;
- прикладні методи та моделі прийняття політичних рішень в міжнародних відносинах.

а також **сформуувати вміння і практичні навички з:**

- формалізації практичних задач відповідно до методів теорії прийняття рішень;
- використання методів побудови системи альтернатив в процесі підготовки прийняття рішення;
- вибору оптимального рішення шляхом використання практичних методів прийняття політичних рішень.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні знати:

- теоретико-методологічні засади прийняття політичних рішень;
- особливості та механізми прийняття політичних рішень;
- основні категорії, задачі та методи теорії прийняття рішень;
- особливості підтримки прийняття зовнішньополітичних рішень в міжнародних відносинах;
- особливості практичного використання сучасних моделей та методів прийняття політичних рішень в міжнародних відносинах;
- особливості використання критеріального аналізу в процесі прийняття політичних рішень в міжнародних відносинах;
- особливості використання експертних оцінок при розв'язанні практичних задач міжнародних відносин;
- особливості використання методу ієрархій при прийнятті політичних рішень в міжнародних відносинах;
- можливості застосування методів теорії ігор при прийнятті політичних рішень в міжнародних відносинах;
- можливості використання методу мережевого аналізу при прийнятті політичних рішень в міжнародних відносинах.

вміти:

- ставити задачі прийняття політичного рішення в міжнародних відносинах;
- формалізувати практичні задачі відповідно до методів теорії прийняття рішень;
- формувати множини альтернатив (рішень) в проблемній сфері міжнародних відносин;
- формувати критеріальні системи досліджуваної ситуації відповідно до мети і завдань дослідження;
- обирати оптимальне рішення шляхом використання практичних методів прийняття політичних рішень;
- забезпечувати ефективний процес підтримки прийняття політичного рішення на всіх етапах.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 144 год. (4 кредити *ECTS*) зокрема: лекції – 30 год., семінарські заняття – 30 год., самостійна робота – 84 год.

2. Форма підсумкового контролю успішності навчання – іспит.

3. Засоби діагностики успішності навчання

3.1 Знання та розуміння студентів оцінюється за допомогою: доповідей, аналітичних записок, тематичних досліджень, здійснення аналітики, групової роботи, опитування у різних формах.

3.2. Когнітивні навички (навички мислення) оцінюються через: аналіз, аналітичні довідки, колоквиум, оцінювання усіх частин окремих модулів, включаючи самостійну роботу.

3.3 Практичні навички студентів оцінюються за допомогою: індивідуальних практичних робіт, доповідей, участі у дискусії, комбінованих тестів; написання практичних робіт, аналізу ситуацій, моніторинг новинних ЗМІ, порівняльного аналізу міжнародних новин.

3.4 Контроль знань здійснюється за модульно-рейтинговою системою, яка передбачає дворівневе оцінювання засвоєного матеріалу, зокрема **оцінювання теоретичної підготовки (100%)** включає: презентацію (20%), глибинність методології у репрезентованому дослідженні (20%), здійсненність та узгодженість пропозицій (20%), ступінь оригінальності (20%) та визначення методологічних проблем теми, ситуації (20%) та **оцінювання практичної підготовки (100%)** включає: якісну цілісність спостереження (25%), здатність оцінити проблему (25%), ідентифікацію шляхів і методологію вирішення проблеми, яка виникла чи може виникнути (25%), окреслення шляхів вирішення специфічних (неординарних) проблем (25%).

Контроль якості вищої освіти, засоби діагностики та методи оцінювання детально зазначені у «Положенні про порядок оцінювання знань студентів при кредитно-модульній системі організації навчального процесу» та відповідно у робочих програмах навчальних дисциплін.

4. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ І. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРИЙНЯТТЯ ПОЛІТИЧНИХ РІШЕНЬ. ФОРМУВАННЯ ТА АНАЛІЗ МНОЖИНИ АЛЬТЕРНАТИВ

ТЕМА 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРИЙНЯТТЯ ПОЛІТИЧНИХ РІШЕНЬ (16 год.)

Міждисциплінарний характер терміну «прийняття рішень». Раціональна модель прийняття рішень. Поведінкова модель або модель «обмеженої раціональності». Фактори нераціональної поведінки. Ірраціональна або інтуїтивна модель прийняття рішень. Особливості формування теоретичних поглядів на прийняття політичних рішень. Сучасний стан теорії прийняття рішень. Предметне поле теорії прийняття рішень. Структура і напрями наукових розробок. Особливості теорії прийняття рішень в міжнародних відносинах. Аналіз прийняття зовнішньополітичних рішень. Поняття «державного управління». Процес прийняття рішень в системі державного

управління: основні підходи. Основні моделі державного управління. Поняття державно-публічного рішення. Специфіка прийняття політичного рішення. Поняття політико-управлінського рішення. Концептуальні моделі прийняття політичних рішень.

ТЕМА 2. ОСОБЛИВОСТІ ТА МЕХАНІЗМИ ПРИЙНЯТТЯ ПОЛІТИЧНИХ РІШЕНЬ

(14 год.)

Сутність політичного рішення. Класифікація політичних рішень. Суб'єкти підготовки політичного рішення. Рівні підготовки політичного рішення. Забезпечення рішення інформацією. Політичний інтерес і політичне рішення. Вибір політичного рішення. Боротьба за прийняття політичного рішення в офіційних органах влади. Поняття легітимності політичного рішення. Лобізм, групи тиску при прийнятті рішень. Вплив поведінки відхилю на політичне рішення. Вплив прийнятого політичного рішення на можливий розвиток політичної ситуації.

Тема 3. ЗАГАЛЬНІ ПРИНЦИПИ ТЕОРІЇ ПРИЙНЯТТЯ ПОЛІТИЧНИХ РІШЕНЬ. ПІДТРИМКА ПРИЙНЯТТЯ ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНИХ РІШЕНЬ В МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ

(16 год.)

Формування множини альтернатив. Методи творчого пошуку альтернатив. Методи структуризації альтернатив. Критерії оцінки альтернатив. Категорії «ціна альтернативи», «корисність альтернативи», «вага критерію». Класифікація задач прийняття рішень. Класифікація методів прийняття рішень. Характеристика особи, яка приймає рішення. Проблема цілісності як фундаментальний фактор системного підходу до аналізу зовнішньої політики та міжнародних відносин. Основні етапи системного підходу до аналізу зовнішньої політики та міжнародних відносин. Модифікація багатфакторного аналізу в політичному аналізі міжнародних відносин. Етап постановки задач для прийняття політичних рішень. Концепція «аналітичних полів». Виявлення просторово-часового континуума досліджуваних міжнародних відносин. Складові аспекти дослідження міжнародних відносин.

ТЕМА 4. МЕТОДИ КРИТЕРІАЛЬНОГО АНАЛІЗУ СИСТЕМ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

(20 год.)

Методи визначення досліджуваних факторів, їх точність та її вплив на прийняття рішень. Різноманітні підходи до оцінки ефективності прийняття політичних рішень. Некритеріальні методи структуризації альтернатив. Однокритеріальна та багатокритеріальна задача вибору. Вимоги до побудови критеріальної системи. Вимоги до формулювання варіантів вибору. Методи визначення ваги критеріїв. Закон В. Парето «80/20». Ефективна множина Еджворта-Парето. Оптимальне рішення за множиною Еджворта-Парето.

Застосування аддитивного, мультиплікативного критеріїв, лінійної згортки. Особливості застосування методів критеріального аналізу при дослідженні міжнародних відносин. Метод головного критерію. Поняття рейтингу. Експертні та аналітичні рейтинги. Ранговий рейтинг. Алгоритм побудови рейтингу. Методики побудови рейтинг-листа. Ранжування методом «Спортивний турнір». Метод лінійної згортки. Метод мультиплікативної згортки. Методика «Triple Rang Rating».

ТЕМА 5. МЕТОДИ ЕКСПЕРТНИХ ОЦІНОК ТА ГОЛОСУВАННЯ В ТЕОРІЇ ПРИЙНЯТТЯ ПОЛІТИЧНИХ РІШЕНЬ (20 год.)

Основні характеристики методів експертних оцінок. Методи колективної роботи експертів. «Мозкова атака». Модифікації процедур проведення мозкового штурму. Метод аналогій. Синектика. Метод «635». Метод модераций. Конференція ідей. Метод сценаріїв. Метод «круглого столу». Методи отримання індивідуальної думки членів експертної групи. Метод «Дельфі». Номінальний груповий метод. Алгоритм проведення експертної оцінки. Методи послідовного та парного порівняння, безпосередньої оцінки, ранжування. Виявлення конкордації – узгодженості думок експертів. Метод парного порівняння. Використання коефіцієнтів компетентності експертів. Умови справедливості експертного вибору. Правила голосування як методи колективного прийняття рішень. Властивості методів голосування. Парадокс Кондорсе. Правило більшості голосів. Метод Борда. Правило Копленда. Правило Сімпсона. Правило відносної більшості з вибуванням. Правило голосування з послідовним виключенням. Правило голосування з паралельним виключенням. Аксиоми Ерроу.

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ II. ПРИКЛАДНІ МЕТОДИ ТА МОДЕЛІ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ

ТЕМА 6. МЕТОДИ ДЕРЕВА ЦІЛЕЙ ТА АНАЛІЗУ ІЄРАРХІЙ ПРИ ПРИЙНЯТТІ ПОЛІТИЧНИХ РІШЕНЬ В МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ (24 год.)

Ієрархічний характер проблеми дослідження (цілей). Особливості побудови дерева цілей і структурування. Умови побудови дерева цілей. Декомпозиція. «Повнота редукції» – основне правило побудови дерева цілей. Вимоги до побудови дерева цілей. Вертикальна та горизонтальна координація. Метод дезагрегації. Метод забезпечення необхідних умов. «Дерево поточної реальності» в теорії обмежень Голдратта. Можливості застосування дерева цілей в міжнародних відносинах та аналізі зовнішньої політики. Метод аналізу ієрархій. Принцип ідентичності та декомпозиції. Особливості побудови матриць попарних порівнянь. Аналітичні характеристики елементів-предків та елементів-нащадків. Шкала відношень для реалізації парних порівнянь. Локальні пріоритети та методи їх отримання. Оцінювання послідовності тверджень експерта. Індекс узгодженості. Відношення узгодженості.

Розрахунок глобальних пріоритетів альтернатив. Оцінювання однорідності ієрархії.

ТЕМА 7. МЕТОДИ ТЕОРІЇ ІГОР ПРИ ПРИЙНЯТТІ ПОЛІТИЧНИХ РІШЕНЬ (16 год.)

Використання теорії ігор для оптимізації прийняття рішень. Прийняття політичних рішень в умовах визначеності, ризику та невизначеності. Основні задачі теорії ігор. Класифікація ігор. Поняття гри, стратегії, ситуації. Антагоністичні ігри. Матричні антагоністичні ігри. Матричні ігри двох гравців з нульовою сумою в чистих та змішаних стратегіях. Методи розв'язання матричних ігор. Лінійне програмування та графічний метод. Нескінченні антагоністичні ігри. Багатокрокові ігри. Безкоаліційні та кооперативні ігри. Позиційні ігри. Структура позиційної гри. Нормалізація позиційної гри. Неантагоністичні ігри. Критерій очікуваного значення. Особливості застосування елементів методу дерева цілей. Задачі статистичних рішень («ігри з природою»): критерії Вальда, Лапласа, Севіджа, Гурвіца. Поняття ступеню консерватизму критеріїв Вальда, Лапласа, Севіджа та Гурвіца.

ТЕМА 8. МЕТОДИ МЕРЕЖЕВОГО АНАЛІЗУ ПРИ ПРИЙНЯТТІ ПОЛІТИЧНИХ РІШЕНЬ В МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ (16 год.)

Сітьове (мережеве) моделювання – економічний та політологічний аспект. Задачі та етапи мережевого аналізу. Сітьовий графік. Особливості нумерації подій. Стрілочні та вершинні графи. Аналіз критичного шляху. Мінімізація загальної тривалості проекту з мінімальними додатковими витратами. Невизначеність часу виконання операцій. Розподіл ресурсів.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

Основна література:

1. Катренко А.В. Теорія прийняття рішень// Катренко А.В., Пасічник В.В. – К., 2009. – 440 с.
2. Дикань Н.В. Менеджмент: Навч. посіб. // Дикань Н.В. Борисенко І.І.— К.: Знання, 2008. — 389 с. — (Вища освіта ХХІ століття).
3. Эффективное принятие решений. – Пер. с англ., 3-е изд. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2009. - 220 с. (Серия «Harvard Business Review»)
4. Ларичев О.И. Теория и методы принятия решений, а также Хроника событий в Волшебных странах: Учебник. Изд. третье, перераб. и доп. // Ларичев О.И. – М.: Университетская книга, Логос, 2006. – 392 с.
5. Дегтярев А.А. Принятие политических решений: Учебное пособие // Дегтярев А.А. - М.: КДУ, 2004. – 416 с.
6. Орлов А.И. Теория принятия решений. Учебное пособие // Орлов А.И. - М.: Экзамен, 2005. - 656 с.

Додаткова література:

1. Абизов В.Є. Політичне рішення: механізми прийняття [Електронний ресурс]// Абизов В.Є., Кремень В.Г. – К., 1995. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/book/Abizob/index.htm>
2. Колпаков В.М. Теория и практика принятия управленческих решений: Учеб. пособие для студ. Вузов // Колпаков В.М. / Межрегиональная академия управления персоналом. — 2. изд., перераб. и доп. — К.: МАУП, 2004. – 504 с.
3. Спицнадель В.Н. Теория и практика принятия оптимальных решений: Учеб. пособие /. — СПб. : Издательский дом "Бизнес-пресса", 2002.
4. Карпов А.В. Психология стилей управленческих решений. Учебное пособие // Карпов А.В., Маркова Е.В. – Ярославль, 2003. – 111 с.
5. Дегтярев А. А. Методологические подходы и концептуальные модели в интерпретации политических решений (I, II, III) [Электронный ресурс]// Дегтярев А. А. – Режим доступа: http://www.politanaliz.ru/articleprint_55.html
6. Дегтярев А.А. Политический анализ как прикладная дисциплина: предметное поле и направления разработки [Электронный ресурс]// Дегтярев А.А. – Режим доступа: http://www.politanaliz.ru/art_list_22.html
7. Орлов А.И. Основы теории принятия решений [Электронный ресурс]//А.И.Орлов - М.: 2002. - 51 с. – Режим доступа: <http://orlovs.pp.ru/stat.php#k5>

8. Г.Горский Введение в дисциплину «Поддержка принятия решений» [Электронный ресурс]// Г.Горский . – Режим доступ: <http://gorskiy.ru/Articles/Dmss/d0.html>
9. Ногин В.Д. Принятие решений на основе количественной информации об относительной важности критериев [Электронный ресурс]// В.Д. Ногин. – Режим доступа: http://www.spbstu.ru/public/m_v/N_001/Nogin/Noghin.doc
10. Decision Making Techniques // [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.mindtools.com/pages/article/newTED_00.htm
11. Литвак Б.Г. Разработка управленческого решения. Учебник. - М.: Дело, 2002. – 392 с.
12. Лугінін О.Є., Білоусова С.В., Білоусов О.М. Економетрія. – К.2005.-251с.
13. Кочетов Ю.А. Теория принятия решений. Курс лекций [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.math.nsc.ru/LBRT/k5/or.html>
14. Коковин С.Г. Лекции по теории игр и политологии. Ч.1. – 2006 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.math.nsc.ru/~mathecon/Kokovin/m1tigran.pdf>
15. Коковин С.Г. Лекции по теории игр и политологии. Ч.2. – 2003 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.math.nsc.ru/~mathecon/Kokovin/m2polit.pdf>
16. Деревья классификации. Электронный учебник. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.statsoft.ru/home/textbook/default.htm>
17. Агафонов В.В. «Метод аналогии в различных областях знания» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.metodika.ru/?id=46#>
18. Титова Н.Л. Разработка управленческих решений: курс лекций [Электронный ресурс]. - Москва, 2004. – Режим доступа: <http://www.ecsoman.edu.ru/db/msg/206852.html> (I)
19. Литвиненко О. В. Спеціальні інформаційні операції та пропагандистські кампанії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/book/Litv/index.htm>
20. Саати Т. Принятие решений. Метод анализа иерархий. М.: Радио и связь, 1993. – 278 с.